

мобілізуватися на вирішення перекладацьких проблем, тому що навіть кращі студенти під час проведення державних іспитів показують гірші результати, ніж на заняттях.

Отже, ми бачимо, що підготовка усного перекладача має бути комплексною, тобто включати не тільки навчання професійно спрямованих курсів та факультативів, а й психологічну підготовку, аутотренінг та формування особистості перекладача на різних етапах її розвитку.

Вихід нашої країни на Європейський ринок та стрімкий розвиток міжнародних відносин не тільки відкривають нове поле для діяльності перед перекладачами, але й ставлять їх в умови гострої конкуренції, що веде до посилення жорстких вимог до представників цієї професії.

Наблизитися до виконання таких вимог можливо лише максимально врахувавши їх у формі, змісті та методах навчання майбутніх перекладачів. Для цього в процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів необхідно створити умови, які б вимагали від студентів спонтанної реакції на непередбачувані теми, повороти діалогів, мовленнєві формулювання та культурно-обумовлені ситуації. На заняттях бажано додержуватися певної пропорції між підготовленими та непідготовленими вправами (двосторонній та послідовний переклад, переклад відео фрагментів, переклад з аркушу тощо), що допомагає сформувати у студентів необхідні професійні навички й уміння та здатність до ситуативних експромтів.

Перспективи подальшого дослідження цієї проблеми ми бачимо у створенні методики навчання майбутніх перекладачів, яка б враховувала комплексний підхід та поєднувала у собі викладання професійно спрямованих дисциплін, психологічну підготовку та формування особистості фахівця на різних етапах її розвитку.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Карпова О.М. Из опыта подготовки специалистов по дополнительной квалификации «Переводчик в сфере профессиональной коммуникации» // Перевод в современном мире. – М.: Всероссийский центр переводов, 2001. – С.53-59.
2. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. – М.: Издательство ЭТС, 1999. – 190 с.
3. Латышев Л.К. Технология перевода. – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 320 с.
4. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода. – М.: Московский Лицей, 1996. – 208 с.
5. Успенский Ю.Л. О профилактике лингвострановедческих ошибок в письменном переводе и критерии оценки его качества // Проблемы обучения переводу в языковом вузе: Тезисы докладов Первой Международной научно-практической конференции. – М., 2002. – С. 42-45.
6. Цвиллинг М.Я. Переводоведение как синтез знания // Тетради переводчика. Научно-теоретический сборник. Вып. 24. – М.: МГЛУ, 1999. – С. 32-37.
7. Чернов Г.В. Основы синхронного перевода. – М.: Высш. шк., 1987. – 256 с.
8. Чужакин А.П. Последовательный перевод: практика+теория. Синхрон. – М.: Р.Валент, 2005. – 272 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Зінуква – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Дніпропетровського університету економіки та права.

Наукові інтереси: методика навчання перекладу, перекладознавство.

МИКОЛА ЛУКАШ ЯК ТЕОРЕТИК ПЕРЕКЛАДУ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕОРЕТИЧНОГО СПАДКУ

Олександр КАЛЬНИЧЕНКО, Наталя КАЛЬНИЧЕНКО (Харків, Україна)

У статті йдеться про теоретичне та прикладне значення для перекладознавства нещодавно опублікованого тексту доповіді Миколи Лукаша «Прогресивна західноєвропейська література в перекладах на українську мову» від 1956 року та розглядається аналіз перекладацького жаргону в цій праці на тлі гіпотези С. Тіркконен-Кондіт про «унікальні мовні елементи, що недопредставлені в перекладі».

The study deals with the translation-specific cant analysis by Mykola Lukash in his report of 1956 and the so-called unique items hypothesis by Tirkkonen-Condit of 2002 claiming that translations tend to contain fewer “unique items” than comparable non-translated texts.

До 90-ї річниці від дня народження Миколи Лукаша та 60-ї річниці від дня народження Леоніда Черноватого

Григорій Кочур у статті «Феномен Лукаша» писав: «Вимовиш оці слова – перекладач, художній переклад – і мимоволі на думку спадає Микола Лукаш, так, ніби в його імені самі ці терміни персоніфікувалися. Перекладач такого діапазону – рідкісне явище не лише в українській, а й у будь-якій іншій літературі» [3: 515]. А те, що Микола Олексійович Лукаш

не лише чільний український перекладач, але й ще політик та теоретик перекладу, стає зрозумілішим після того, як Борис Черняков опублікував текст розлогої доповіді Лукаша «Прогресивна західноєвропейська література в перекладах на українську мову» [5], з якою той виступив на республіканській нараді перекладачів у Києві 16–18 лютого 1956 року, за тиждень до виступу М. С. Хрущова з викриттям злочинів сталінізму на XX з'їзді КПРС. І як справедливо стверджує Б. Черняков, вітчизняне перекладацтво до того ще ніколи не мало настільки глибокого огляду стану справ у галузі, такого принципового та сміливого аналізу практики художнього перекладу, такої широкої програми діяльності у галузі перекладу на майбутнє [11: 26]. Проте об'єкт нашого дослідження обмежується лише Лукашевим аналізом у цій доповіді так званого «перекладацького жаргону», адже цей аналіз не тільки не втратив актуальності, але й у контексті останніх перекладознавчих досліджень набув нового звучання. Показати значущість цього аналізу для сучасного теоретичного і прикладного перекладознавства і є першочерговим завданням нашої розвідки.

Аналіз недоліків перекладацької галузі, які, на думку М. Лукаша, тоді ще навіть не члена Спілки письменників, становлять найголовніше зло в ній, та критика «перекладацького жаргону» справили глибоке враження на учасників наради і знайшли відгук, як у виступах на самій нараді (Борис Тен, М. Рильський, М. Пригара), так і в теоретичних публікаціях пізніших років (Вл. Россельс, І. Багмут, Борис Тен, В. Кравців) [9: 556]. Наголошуючи на тому, що відсутність критики і спеціальної та теоретичної літератури з питань перекладу негативно відбивається на якості перекладницької продукції, Лукаш піддав гострій критиці переклади з перекладів (зокрема, «Дон Кіхота» у перекладі з російської мови, виконаний секретарем СП України Козаченком В. П. та Кротевичем Є. М., стверджуючи, що це переклад не з Сервантеса, а з Любімова, але й навіть з цього перекладу український переклад зроблений дуже недбало). Лукаш заявив, що *«лустивши в світ такий недопечений переклад, наші шановні письменники ... проявили зневагу до іспанського класика і до українського читача... проявили неповагу до рідної мови і до власного імені»* [5: 570]. Очевидно, тиск на Лукаша з боку письменників чи керівництва Спілки радянських письменників України, яких шокував критичний стиль молодого позапартійного літератора з провінційного Харкова, став на заваді включення цієї доповіді до збірки «Питання перекладу» [6], де було надруковано інші виступи [10: 16].

Основна теза, проголошена Лукашем на цій нараді, стала лейтмотивом його перекладацької діяльності: *«Мова українського перекладу не повинна бути в залежності від того, чи переклад зроблений з російської, німецької, китайської мови. Це повинна бути та сама [українська] мова, але зв'язана з усім найбагатшим [у ній]»* [5: 576]. *«Володіючи багатьма мовами, – наголошував, виступаючи на X З'їзді письменників України, Кочур – Лукаш знав так, як ніхто інший ще одну мову – українську»* [2: 526].

Іншим важливим аспектом аналізу в промові Лукаша стала так звана «перекладацька мова», стосовно якої зараз у сучасному перекладознавстві точаться запальні дискусії, адже одні науковці (М. Бейкер, В. Фролі, І. Турі та інші) вважають її сутнісною річчю, «третім кодом», і ставляться нейтрально, інші ж (наприклад, М. Снелл-Горнбі) називають її презирливо «транслейшонізмом». Лукаш стверджує, що *«перекладацької мови не існує, але перекладацький жаргон є»*, і наводить його приклади *«з різних робіт таких перекладачів, які добре знають мову»*, підкреслюючи, що в усіх перекладах *«є елементи цього жаргону в більшій чи меншій мірі»*, що *«від цих вад ми всі не вільні»* [5: 571]. Характеризується цей жаргон *«тим, що у нього наявні елементи, чужі загальнонародній мові, або штучно вигадані, або живцем перенесені з інших мов»* [5: 572]. Проте найхарактернішою рисою перекладацького жаргону, як слушно зауважує Лукаш, *«є не те, що в ньому є, а те, чого у ньому немає»* [5: 572]. І далі: *«Навіть не стільки іскодять живцем перенесені слова і звороти, а те, що мова бідна, пісна, не жива, а мертва. Коли жива мова, справді художня, вона відчувається, як дійсно жива, вона справляє враження живого організму – є і твердий кістяк, і м'язи, і кров тече, і нерви тонкі і чутливі, а тут, в жаргоні, нічого немає, і хоча одягається вона у форму живого організму, але виходить з неї опудало, щось мертва»...* [5: 572].

Помітною дискусією того часу, як стверджує історик українського перекладознавства Тарас Шмігер [12: 146–153], стало обговорення буквалізму, *всесковуючою тяжкою печаттю* якого, за словами Степана Ковганюка на цій же нараді [6: 60], були позначені переклади 1946–1950 років. І питання важливості чистоти української мови та боротьби з перекладацьким жаргоном слід розглядати саме на тлі боротьби з домінуючою тоді догмою зближення російської та української мов. Першою про перекладацьку мову в українській культурі, ймовірно, заговорила Єлізавета Старинкевич: *«фраза звучить по-перекладницьки», «це твердження базується на спостереженнях над незграбними зворотами «перекладницької мови»»* [8]. На думку Олексія Кундзіча, *«сталося парадоксальне явище, коли перекладацький жаргон став хворобою оригінальної літератури, взагалі літературної мови»* [4: 196]. Тому, на нашу думку, промову Лукаша слід розглядати саме в цьому суспільному та культурному контексті.

Що ми розуміємо під перекладом? Чим відрізняється переклад від споріднених явищ (переспіву, переказу, твору за мотивами тощо)? Чим переклади відрізняються від неперекладів або, інакше, паралельних текстів? Чи існують загальні характеристики перекладів незалежно від мови або, інакше кажучи, «третій код»? Це – сутнісні питання, які будуть, на думку американської дослідниці Марії Тимочко, авторки огляду сучасного стану перекладознавства, і далі вирішуватися перекладознавцями [23]. Теорія полісистеми і особливо новий підхід, орієнтований на цільову літературу, в кінці 1970-х років дали початок широким дескриптивним дослідженням природи цільового тексту, зокрема тих його ознак, які відрізняють його від інших текстів, що з самого початку створювалися цільовою мовою, і щоб дати відповідь на ці запитання сучасні перекладознавці за допомогою дослідження великих масивів текстів у електронному вигляді порівнюють переклади з джерельними текстами, з одного боку, та з паралельними текстами, з іншого. Метою цих досліджень є висунення та перевірка гіпотез стосовно явищ, які деякі вчені називають універсальними перекладу: узагальнення тих ознак, що є специфічними для всіх перекладів, і якими, власне кажучи, переклади відрізняються від творів відразу створених цільовою мовою. Інші вчені при цьому надають перевагу таким термінам як закономірності, правила, загальні тенденції або закони перекладу. Усі ці терміни вказують на те, що переклади, незалежно від мовних пар та видів текстів, мають низку мовних особливостей [14]. Деякі з цих особливостей можуть бути визначені як відмінності відносно джерельного тексту (такі як: зменшення повторів, стандартніший стиль, наявність інтерференції); інші характерні ознаки визначаються у порівнянні з оригінальними тієї ж тематики та жанрової належності текстами цільової мови (такі як: тенденція до використання обмеженішої лексики, простіший синтаксис, менша кількість специфічних для цільової мови термінів) [19].

На наявність такої відмінності між перекладами та неперекладами вперше звернув увагу ще Сервантес, який у «Дон Кіхоті» порівнював переклад з килимом фламандським зі споду: *«візерунок хоть і видно, але він тоне в рясноті сталок, і пропадає вся барва і гладкість, яка аж очі бере з лиця...»* (пер. М. Лукаша) [7]. Серйозно про цю відмінність заговорили німецькі романтики, зокрема Фрідріх Шлейєрмахер, який відстоював використання в перекладі особливої «перекладацької» мови, що неодмінно веде до змін у самій мові [1]. Далі ці думки розвинули пост-романтики, такі як Вальтер Беньямін та Джордж Стейнер. Так, Вальтер Беньямін вважав, що в першоджерелі та в перекладі відношення між змістом та мовою зовсім відмінні: *«у той час, як у першоджерелі зміст і мова утворюють певну єдність, неначе плід та його шкірка, то мова перекладу обволікає зміст, немов королівська мантія з широкими складками»,* та що, *«переклад, на відміну від поетичної творчості, не бачить себе в мовній лісовій хаці гір, а бачить себе на узліссі, напроти лісу, і, не заходячи до неї, закликає першоджерело увійти туди в тому єдиному місці, де луна може дати, своєю власною мовою, відлуння твору чужою»* (Пер. О. Кальниченка та В. Подміногіна)[13]. А відповідно з Вільямом Фролі, *«переклад, по суті, є третім кодом, що виникає в результаті двостороннього осмислення джерельної та цільової мов. Він, у деякому сенсі, є підкодом кожної з пари мов»* [16].

Оскільки факти наявності перекладацьких універсалій підтверджуються, то можна говорити, що причини такого значного розповсюдження цих особливостей, мабуть, носять

когнітивний характер, тобто пов'язані із способами обробки перекладачем мовного матеріалу. Отже, перекладацькі універсалії – це мовні характеристики, які зустрічаються скоріше в цільових текстах, ніж у джерельних, і які вважаються незалежними від конкретних мовних пар та норм у процесі перекладання [19: 288]. Хоча існують і супротивники цієї ідеї, і один з найобґрунтованіших контраргументів висловила американська дослідниця М. Тимошко [22], на думку якої, подібні дослідження базуються на недоречному припущенні щодо апріорного існування якогось основного, універсального для усіх мов, уявлення про переклад.

У контексті дослідження універсалій перекладу фінська дослідниця Соня Тіркконен-Кондіт [20] висунула «гіпотезу про особливі (унікальні) мовні одиниці» (*unique items hypothesis*), у якій стверджується, що характерні для цільової мови елементи, які не мають відповідників у джерельній мові, матимуть тенденцію у перекладених текстах бути недопредставленими, у порівнянні з наявністю цих елементів у паралельних неперекладних текстах, тобто текстах тієї ж самої тематичної та жанрової належності, що були відразу створені цільовою мовою, оскільки унікальні елементи «не напрошуються з легкістю як відповідники у перекладі» [21: 177–178]. З точки зору інтуїції ця гіпотеза здається небезпідставною, і попередні дослідження її, очевидно, підтримують [21], принаймні стосовно деяких одиниць. С. Тіркконен-Кондіт пов'язує дану гіпотезу з двома ширшими питаннями: чи й справді мова перекладів нормалізованіша, ніж мова не-перекладів (частотність унікальних одиниць в перекладах є нижче норми, що, вочевидь, буде відхиленням від неї); і чи здатні читачі, спираючись на інтуїцію, впізнавати певні тексти як переклади чи непереклади, інакше кажучи, чи інформанти використовують інтуїцію стосовно неочікувано низької частотності певних елементів, коли їх просять відрізнити переклади від неперекладів, і в якій мірі вони здатні робити такі судження.

Однак, що мається на увазі під унікальною одиницею? Наведемо цитату з праці Тіркконен-Кондіт [20: 208–209], у якій ця дослідниця викладає свою гіпотезу: «Тридцять років тому Катарина Райсс висловила припущення, що, мабуть, у перекладах не повною мірою використовуються мовні ресурси цільової мови. Обговорюючи способи оцінювання якості перекладу без звернення до джерельного тексту, Райсс (Reisse, 1971) слідом за Гюттінгером (Güttinger, 1963: 219) запропонувала просту перевірку: взяти найчастотніші слова в цільовій мові, що не існують в джерельній мові, і перевірити, якою мірою вони з'являються у тексті перекладу. Ці «відсутні» слова покажуть чи добре перекладач знає цільову мову, аби досягти доброї якості в перекладі. ... Це обговорення породжує іншу гіпотезу про потенційну універсалію [тобто на додаток до універсалії спрощення], яку я назову гіпотезою унікальних елементів.

Це означає, що перекладні тексти маніфестуватимуть меншу частотність мовних елементів, що не мають таких мовних відповідників у джерельній мові, які могли б також бути використані як еквіваленти у перекладі. Їх я називатиму унікальними одиницями або унікальними елементами. Унікальні елементи не є неперекладними, і можуть бути в цільовій мові частотним, типовим і, взагалі, нормальним явищем. Вони унікальні лише у відношенні до свого потенціалу перекладного відповідника, оскільки в інших мовах не проявляються аналогічно, чи, принаймні, не проявляються аналогічно в джерельній мові перекладу».

Як приклад такого унікального елемента в фінській мові С. Тіркконен-Кондіт наводить фінські дієслова на кшталт *jaksaa*, *ehtiä*, *viitsiä*, які українською можна передати як «бути достатньо сильним», «мати вдосталь часу» та «бути достатньо зацікавленим». Ці «дієслова достатності» традиційно вважаються як досить-таки специфічні для фінської мови мовні засоби. Очевидно, в інших мовах їхні лексикалізовані відповідники відсутні, і тому при перекладі такі фінські дієслова передаються того чи іншого виду словосполученнями. І суть, як стверджується, полягає у тому, що дієслова, подібні до наведених, у перекладах фінською мовою недостатньо використовуються, тобто недовикористовуються, і недовикористовуються саме тому, що в джерельних текстах відсутні аналогічні їм дієслова, які запустили б у хід підказку в голові перекладача. У пізнішій праці [22: 177] Тіркконен-Кондіт наступним чином пояснює поняття «унікальний елемент»: «У всякій мові наявні елементи, що є унікальними у тому сенсі, що їм бракує прямого мовного відповідника в інших

мовах. Ці елементи можуть бути лексичними, фразовими, синтаксичними та текстуальними, проте жодним чином вони не є неперекладними. Просто в інших мовах вони проявляються неаналогічно». Ця гіпотеза авторкою перевірялася на наукових та художніх текстах з корпусу текстів-перекладів фінською мовою, і досліджувалися дві множини мовних одиниць, що характерні якраз для фінської мови, а саме: згадувані вже «дієслова достатності» та клітики-частки *-kin* та *-hAn*. Результати дослідження рішуче свідчать на підтримку висловленої гіпотези, незважаючи на певні відмінності між беллетристикою та науковими публікаціями [22]. Подальше підтвердження «гіпотеза про особливі одиниці» знайшла у розвідці Сарі Есколи [17], котра, порівнюючи нарративну прозу, перекладену з російської та англійської мов фінською, та співставні оригінальні фінські тексти, встановила істотну недопредставленість реферативних нефінітних структур, які використовуються у фінській мові для скорочення стверджувальних підрядних речень і не мають прямих відповідників ані в англійській, ані в російській мовах. І навпаки нефінітні звороти цілі та часу, які мають відповідники в обох джерельних мовах, у перекладах були представлені надмірно.

Іншим підтвердженням цієї гіпотезі став експеримент Пеккі Куйамякі [18], під час якого групу студентів у кількості тридцяти осіб попросили здійснити зворотній переклад (фінською мовою) з німецького та англійського перекладів фінського першотексту (на теми керування автівкою у Фінляндії). Цей текст включав кілька «унікальних мовних одиниць», які не мають прямих аналогів ані в німецькій, ані в англійській мовах. Потім ці переклади порівнювали з використанням цими ж студентами «особливих одиниць» у вправах на відновлення в тексті фінською пропущених слів, де контекст вимагав вживати «особливі одиниці». І навіть коли специфічні для цільової мови одиниці були частиною лексичного запасу студентів, вони все рівно прагнули «не помічати» ці унікальні одиниці, надаючи перевагу прямим лексичним чи словниковим відповідникам.

Так от, перекладацький жаргон, на думку Лукаша, характеризується не так, тим, що в цьому жаргоні є, як тим, чого в перекладах немає. «Там немає низки слів, зворотів, характерних для української мови» [5: 582]. Хіба це не сформульована «гіпотеза про унікальні елементи», адже під «унікальним елементом» розуміють елемент «наявний у цільовій мові, що не має аналога у даній джерельній мові» [15: 11].

Перекладознавці здавна цікавляться таким явищем як «лакуна», «безеквівалентна лексика», «реалія», «екзотична лексика» тощо, що позначають семантичну прогалину чи лексичний пробіл, тобто відсутність у носія цільової мови можливості висловити окремим словом чи словосполученням поняття, яке лексично зафіксоване в мові джерельній. А Лукаш, вочевидь, першим привертає увагу до явища, яке, певною мірою, є протилежним поняттю «лакуни», бо йдеться про відсутність аналога не в цільовій мові, а в мові джерельній. І не просто привертає увагу до цього явища, але й наводить перелік преферентних засобів висловлювання, що широко притаманні українській мові, але які майже не побачиш у наших перекладах у зв'язку з мовною асиметрією? Цей перелік прикладів згаданих Лукашем явищ, що його він отримав у результаті порівняльного аналізу понад сотні перекладів, має надзвичайно важливе прикладне значення, і, на нашу думку, кожен майбутній перекладач українською мовою має з ним бути ознайомленим:

1. «Ви не побачите такого слова, як *«аж»*. Скільки воно має значень, як воно поживає мову, але ви його майже не зустрінете в перекладі» [5: 582].

2. «Або така форма – *«порозідалися»*, *«поперескакували»*, коли дія виходить від суб'єктів або спрямована на кілька об'єктів».

3. «Боятися у нас вживати і здрібнілих форм імен, щоб не було сюсюкання... Але немає чого боятися написати – *«низенький столик»*, там, де це на місці».

4. У перекладах, продовжує Лукаш, немає *«таких виразів «страшнючий», «бруднючий»*. Обов'язково буде *«невимовно страшний»*, *«диявольськи брудний»*.

5. «Дуже характерні для української мови еліпси .. в нас мова настільки багата флексіями, що еліпс рідко приводить до затемнення думки». І захоплений наводить приклад: «Як лаконічно звучить у А. Тесленка: *«Ходив і в город учора – до дров думав хто візьме»* І

робить висновок, що «не треба забувати цих можливостей української мови, особливо, коли перекладаєш діалоги».

6. Майже не видно в перекладах «такі характерні для української мови слова, як присвійні прикметники...: батьків, материн тощо».

7. «Забувають наші перекладачі і про можливість вираження обставини способу дії «подвійними дієсловами». «Музика тужить-грає» («грає тужливо»); «Біля неї спали-розкинулися діти» (А. Головка)».

8. Ніколи не зустрінеш у перекладі «на обличчі у нього», а тільки «На його обличчі».

9. Рідко зустрінеш такі слова, як «догрався», «дожартувався», «Ти своєю балаканиною накликаєш біду», а чому не сказати – «ти добалакаєшся»? Де в перекладі ви побачите таку фразу: «І чого б я ото сміявся?»

10. Немає всього багатства синоніми, береться тільки те, що лежить на поверхні [5: 583].

11. Як ми відповідаємо ствердженням на запитання співрозмовника? Перекладачі знають тільки слово «так»: «В українській мові є дуже природній і дуже звичайний спосіб вираження цього ствердження. Наприклад: «Ти ходив у театр»? – «Ходив». Тобто, часто у перекладах не вживається типове у таких випадках повторення, й тому «не відчуваєш живої розмовної мови, її інтонацій» [5: 580].

Аби показати, що можна наочно побачити, які характерні особливості побудови речення властиві для української мови і не властиві для інших, Микола Лукаш навмисно зробив транскрипцію «перекладацькою мовою» уривку з оповідання Степана Васильченка [5: 583–584] :

<p>Степан Васильченко:</p> <p><i>«По садах вітри гасають, а над садами зоріє небо осіннє. Маленьку хату оступили кругом високі ясени. З ясенів падає сухий лист на трухлу солом, падає додола на зів'ялі півники, сережками чіпляється в бур'янах. Крізь бур'яни блимає низенько віконце, блакиттю мальоване, у віконцю шматок білої стіни видно в хаті, а на стіні на білій з-під чола позирає невеселий селяк у шапці. Чорнобривцями завітчаний, у рушник прибраний, а сам думний та сумний...»</i></p>	<p>Передача перекладацьким жаргоном того ж уривку Миколою Лукашем:</p> <p><i>«Вкрите зорями листопадове небо, здавалося, обрушувало пориви вітру на сади села, в одному з яких загубився малий будинок, оточений групою високих ясенів, що роняли мертве листя на його напіввозгниту від часу солом'яну покривлю, на зів'ялі іриси, порослі вздовж його стін, і на сохнучі стебла цикути, прикрашаючи їх чимсь на зразок золотих підвісок. Крізь ті густі зарості ледве видно було тьмяно освітлене вікно з рамою, пофарбованою блакитною фарбою, яке дозволяло бачити всередині частину побіленої вапном стіни з задратованим шматком узорчатої тканини і оздобленим пучками індійської гвоздики портретом, що зображував одягнену в баранячу шапку людину з виглядом селянина, з сумним поглядом спідлоба, з задумливим та зажуреним виразом обличчя».</i></p>
---	--

Лукаш називає і дві причини виникнення перекладацького жаргону: одна об'єктивна, історична, яка залежить від стану мови; друга: суб'єктивна, психологічна, яка залежить від особливостей перекладацької творчості («у перекладачів є така несвідома тенденція спрощувати, пригладжувати все це, не уміти вибрати потрібні синоніми, користуватися всіма багатствами цих мов», беручи те, що лежить на поверхні) [5: 573].

Висновки. У доповіді Лукаш стверджував, що треба використовувати всі багатства народної мови, треба при перекладі спиратися на мовну традицію, але не обмежуватися нею. Саме ці принципи Микола Лукаш і проніс через усю власну творчість. Саме цим принципам і

слід навчати майбутніх перекладачів, зокрема, й безпосередньо на прикладі Лукашевого тексту «Прогресивна західноєвропейська література в перекладах на українську мову», який слід включити до списку обов'язкових хрестоматійних текстів для майбутніх перекладачів. А якщо до того ж на заняттях експліцитно привертати увагу студентів до зазначених «унікальних одиниць», що, зазвичай, недопредставлені в перекладах, то ми тим самим заохотимо майбутніх перекладачів їх вживати.

А перспективу подальших досліджень, у прикладному сенсі, бачимо в продовженні Лукашевого реєстру, уже з використанням корпусних досліджень, з метою поліпшення якості перекладів. А в теоретичному плані, було б цікаво розглянути «гіпотезу про унікальні елементи» в інших ситуаціях ускладненого спілкування, скажімо, у мовленні та письмі іноземною мовою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кальниченко О.А., Подміногін В.О. Трактат Фрідріха Шлейєрмахера "Про різні методи перекладу" ("Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens") та його значення для сучасного перекладознавства / О.А. Кальниченко, В.О. Подміногін // Вчені записки Харк. гуманіт. ін-ту «НУА» – Т. VIII. – Х.: Око, 2002. – С. 503–533.
2. Кочур Г.П. Виступ на X (Першому незалежному) з'їзді письменників України / Григорій Кочур // Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю/ Упор. А. Кочур, М. Кочур. – К.: Смолоскип, 2008. – Т. 1. – С. 526.
3. Кочур Г.П. Феномен Лукаша/ Григорій Кочур // Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю/ Упор. А. Кочур, М. Кочур. – К.: Смолоскип, 2008. – Т. 1. – С. 515–521.
4. Кундзіч О. Творчі проблеми перекладу/ Олексій Кундзіч. – К.: Дніпро, 1973. – 264 с.
5. Лукаш М. Прогресивна західноєвропейська література в перекладах на українську мову / Микола Лукаш// Протей / [редкол. О. Кальниченко (голова) та ін.]. – Вип. 2. – Х.: Вид-во НУА, 2009. – С. 560–605.
6. Питання перекладу: з матеріалів республіканської наради перекладачів (лютий 1956 року). – К.: Держлітвидав України, 1957. – 208 с.
7. Сервантес Сааведра, М. де. Дон Кіхот/ Мігель де Сервантес Сааведра. – К.: Дніпро. – 1995. – 618 с.
8. Старинкевич Є.І. Ідіоматика французької мови і способи її відтворення українською мовою / Є. І. Старинкевич// [Мовознавство] Наукові записки / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – 1946. – Т. 2/3. – С. 155–172.
9. Черняков Б. І. Перекладознавчий дебют Миколи Лукаша/ Б. І. Черняков // Протей/ [редкол. О. Кальниченко (голова) та ін.]. – Вип. 2. – Х.: Вид-во НУА, 2009. – С. 551–559.
10. Черняков Б. І. Чудодій українського художнього слова / Б. І. Черняков // Микола Лукаш: Біобібліографічний покажчик: 1953–2005. – К.: Вид-во «Часопис «Критика»», 2007.
11. Черняков Б. І. Корифей українського художнього перекладу Микола Лукаш/ Б. І. Черняков // Микола Лукаш: Моцарт українського перекладу/ Ред. Л.М. Черноватий, В.І. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – С. 8–71.
12. Шмігер Т. В. Історія українського перекладознавства XX сторіччя / Т. В. Шмігер. – К.: Смолоскип, 2009. – 342 с.
13. Benjamin W. Die Aufgabe des Übersetzers /Walter Benjamin // Das Problem des Übersetzens / Ed. H.J. Störig. – Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1963. – S. 182–192. Укр. мовою: Беньямін В. Місія перекладача/ В. Беньямін // Вісник Міжнародного Слов'янського університету (м. Харків): сер. Філологія, 2003. – Т. 6, №1. – С. 24–29.
14. Chesterman, A. Interpreting the Meaning of Translation/Andrew Chesterman// A Man of Measure: Festschrift in Honour of Fred Karlsson. A special supplement to SKY Journal of Linguistics, 2006, vol. 19. – P. 3–11. Укр. мовою: Честерман Е. Тлумачення поняття перекладу / Е. Честерман // Протей/ [редкол. О. Кальниченко (голова) та ін.]. – Вип. 2. – Х.: Вид-во НУА, 2009. – С. 356–362.
15. Chesterman A. What is a unique item?/Andrew Chesterman// Doubts and Directions in Translation Studies: Selected contributions from the EST Congress, Lisbon 2004/ Gambier, Y., M. Shlesinger and R. Stolze (eds.). – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2007. – P. 3–13.
16. Frawley, W. Prolegomenon to a Theory of Translation / William Frawley // Frawley, W. (ed.) / Translation: Literary, Linguistic, and Philosophical Perspectives. – Newmark: University of Delaware Press, 1984. – P. 54–98.
17. Escola S. Untypical frequencies in translated language: A corpus-based study on a literary corpus of translated and non-translated Finnish / Sari Escola // Translation Universals: do they exist? / Mauranen, A. and P. Kujamäki (eds.). – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2004. – P. 83–99.
18. Kujamäki, P. What happens to “unique items” in learners’ translations? “Theories” and “concepts” as a challenge for novices’ views on “good translation” / Pekka Kujamäki // Translation Universals: do they exist? / Mauranen, A. and P. Kujamäki (eds.). – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2004. – P. 177–184.
19. Laviosa-Braithware, S. Universals in translation/ Sara Laviosa-Braithware// Routledge’s Encyclopedia of Translation Studies/ Baker M. (ed.). – London and New York: Routledge, 1998. – P. 288–291.
20. Tirkkonen-Condit, S. Translationese – a myth or an empirical fact?: A study into the linguistic identifiability of translated language/ S. Tirkkonen-Condit // Target, 2002, vol. 14, #2. – P. 207–220.
21. Tirkkonen-Condit, S. Unique items – over- or under-represented in translated language? / Sonja Tirkkonen-Condit // Translation Universals : do they exist? / Mauranen, A. and P. Kujamäki (eds.). – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2004. – P. 177–184.
22. Tymoczko, M. Computerized corpora and the future of Translation Studies/ Maria Tymoczko// Meta, 1998, vol. 43, #4. – P. 652–659.
23. Tymoczko, M. Trajectories of Research in Translation Studies/ Maria Tymoczko // Meta, vol. 50, #4, 2005. – P. 1082–1097.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Олександр Кальниченко – доцент кафедри теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна.

Наукові інтереси: історія та теорія перекладу.

Наталія Кальниченко – старший викладач кафедри філології Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Наукові інтереси: лінгвістика тексту